

**Załącznik do Uchwały Nr 34/484/13/IV
Zarządu Województwa Warmińsko - Mazurskiego
z dnia 9 lipca 2013 r.**

**Sprawozdanie z realizacji w roku 2012
„Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy
w Rodzinie w Województwie
Warmińsko-Mazurskim na lata 2011-2014”.**

Olsztyn, czerwiec 2013 rok

Wprowadzenie

Działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w 2012 roku były realizowane w oparciu o zapisy Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2011-2014, który został przyjęty uchwałą Nr 56/704/11/IV z dnia 24 października 2011r. przez Zarząd Województwa zgodnie z art. 6 ust. 6 pkt 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Program opiera się na czterech priorytetach:

Priorytet I. System pomocy świadczonej przez instytucje zajmujące się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

Priorytet II. Kształcenie Kadr.

Priorytet III. Współpraca.

Priorytet IV. Edukacja.

Dokumentami źródłowymi Programu Wojewódzkiego obok ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 29 lipca 2005 roku z późniejszymi zmianami, która określa zadania dla wszystkich szczebli samorządu terytorialnego, w tym dla samorządu województwa, w odpowiednim zakresie są: ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi z dnia 26 października 1982 roku z późniejszymi zmianami oraz Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Wytycznych na poziomie prawa miejscowego dostarcza Strategia Polityki Społecznej Województwa Warmińsko-Mazurskiego do 2020 r., w której jednym z wymiarów pozostaje sfera społeczna oraz drugi dokument o znaczeniu regionalnym – Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego do 2025 r.

Przy planowaniu i podejmowaniu działań w zakresie problematyki przemocy w rodzinie kierowano się głównym celem Programu, jakim pozostaje przeciwdziałanie występowaniu oraz ograniczenie zjawiska przemocy w rodzinie i skutków jej stosowania w województwie warmińsko-mazurskim. Podejmowane działania były zgodne z realizacją celów operacyjnych, nakierowanych na rozwiązywanie problemów przemocy w rodzinie i ograniczanie negatywnych następstw związanych z jej występowaniem, między innymi poprzez wspieranie rodzin uwikłanych w przemoc, rozwijanie współpracy międzyinstytucjonalnej na poziomie lokalnym i krajowym w zakresie przeciwdziałania i ograniczania zjawiska przemocy oraz badanie, monitorowanie skali i specyfiki zjawiska przemocy w regionie warmińsko-mazurskim. Podmiotami współpracującymi w realizacji wskazanych celów/działań były, Komenda Wojewódzka Policji w Olsztynie, Warmińsko-Mazurski Urząd Wojewódzki w Olsztynie, gminy, powiaty, Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie, Ośrodki Pomocy Społecznej oraz organizacje sektora pozarządowego, itd.

W 2012 roku na działania związane z realizacją zadań w zakresie przeciwdziałania przemocy przeznaczono z budżetu samorządu województwa kwotę 48.000,00zł. Ponadto przewidziano do rozdysponowania dotacje celowe, przekazywane powiatom na inwestycje realizowane na podstawie porozumień/umów między jednostkami samorządu terytorialnego, z przeznaczeniem na utworzenie kolejnych „Niebieskich Pokoi”, kwotę 22.000,00zł.

Duże znaczenie dla monitorowania działań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie mają sprawozdania składane przez organizacje pozarządowe i samorządy lokalne z realizacji dofinansowanych zadań. Monitoring realizacji WPPPwR jest możliwy także dzięki dobrej współpracy z instytucjami i placówkami z terenu województwa zajmującymi się m.in. przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

Jednostką odpowiedzialną za realizację zadań własnych Samorządu Województwa w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego w Olsztynie.

Skala zjawiska przemocy w rodzinie w województwie warmińsko-mazurskim, według danych uzyskanych z Komendy Wojewódzkiej Policji w Olsztynie.

1. Liczba sporządzonych przez funkcjonariuszy Policji „Niebieskich Kart”

Rok	ogółem	Miejsce sporządzenia „NK”	
		miasto	wieś
2010	4843	2884	1959
2011	4100	2363	1737
2012	2850	1576	1274

Źródło: Raporty Komendy Wojewódzkiej Policji w Olsztynie z roku 2011 i 2012

Podsumowując zgromadzone dane z 2012 roku należy stwierdzić, że ogólna liczba wypełnionych formularzy „Niebieska Karta – A” wynosiła 2850 na terenie całego województwa, z czego 367 **dotyczyło kolejnych przypadków przemocy** w danej rodzinie w trakcie trwającej procedury. Liczba ta jest **mniejsza** niż w poprzednich latach (w 2009 – 4803 Niebieskie Karty i w 2010 – 4843 Niebieskich Kart, w 2011 – 4100 Niebieskich Kart).

Przyczyną odnotowania spadku ilości sporządzonych przez funkcjonariuszy formularzy, bez wątpienia mogła być całkowita zmiana regulacji prawnych w tym zakresie, a przede wszystkim wejście w życie Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”. Przepisy te zrewolucjonizowały dotychczasowe rozwiązania, zwłaszcza w kontekście „obszerności” formularza A. Dzięki szybkiemu zorganizowaniu, przez poszczególne jednostki terenowe Policji, wewnętrznych przedsięwzięć szkoleniowych z zakresu stosowania „nowych” rozwiązań udało się je sprawnie wdrożyć do stosowania.

W przypadku, gdy sytuacja towarzysząca przemocy w rodzinie wyczerpywała znamiona przestępstwa z art. 207 kk, wszczynane były postępowania przygotowawcze w sprawie, i tak, w 2012 roku na terenie województwa wszczęto **1223** takich postępowań

(w 2011 roku - **656**). Z kolei w toku postępowania stwierdzono łącznie **859** przestępstw (2011 – **500**) oraz zakończono **1263** wszczętych postępowań (2011-570) .

2. Liczba osób, co do których istniało podejrzenie, że były dotknięte przemocą

rok	ogółem	w tym:		
		kobiet	mężczyzn	małoletnich
2010	8410	4816	788	2806
2011	6905	4061	649	2195
2012	4314	2748	439	1127

Źródło: Raporty Komendy Wojewódzkiej Policji w Olsztynie z roku 2011 i 2012

3. Liczba osób, wobec których istniało podejrzenie, że stosowały przemoc w rodzinie

rok	ogółem)	w tym:		
		kobiet	mężczyzn	nieletnich
2010	4871	276	4582	13
2011	4131	216	3894	21
2012	2856	185	2657	14

Źródło: Raporty Komendy Wojewódzkiej Policji w Olsztynie z roku 2011 i 2012

4. Liczba zatrzymanych osób, wobec których istniało podejrzenie, że stosowały przemoc w rodzinie

rok	ogółem	W tym:		
		kobiet	mężczyzn	nieletnich
2010	2453	9	2352	2
2011	2075	71	1998	21
2012	122	4	117	1

Źródło: Raporty Komendy Wojewódzkiej Policji w Olsztynie z roku 2011 i 2012

Zdecydowanie, najczęściej przemocy wobec osób najbliższych dopuszczali się mężczyźni, którzy stanowili **93%** ogólnej liczby sprawców (z 2856 sprawców przemocy w rodzinie 2657 stanowili mężczyźni). Ogólna liczba sprawców zatrzymanych przez Policję w związku z przemocą w rodzinie wynosiła 122.

5. Liczba osób, wobec których istniało podejrzenie, że stosowały przemoc w rodzinie będąc pod wpływem alkoholu

rok	ogółem	W tym:		
		kobiet	mężczyzn	nieletnich
2010	2453	99	2352	2
2011	2693	107	2581	5
2012	1771	68	1692	11

Źródło: Raporty Komendy Wojewódzkiej Policji w Olsztynie z roku 2011 i 2012

Ponadto w roku 2012 – odnotowano następującą liczbę przypadków poszczególnych rodzajów przemocy:

- fizycznej – 2 667
- seksualnej – 96
- psychicznej – 3 641
- innego rodzaju zachowań – 1 466

W celu udzielenia ofiarom wszechstronnej pomocy, policjanci współpracowali z miejskimi i gminnymi ośrodkami pomocy społecznej, komisjami rozwiązywania problemów alkoholowych, ośrodkami interwencji kryzysowej, centrami pomocy rodzinie, a w przypadku krzywdzenia dzieci, również ze szkołami, poradniami psychologiczno-pedagogicznymi oraz sądami rodzinnymi.

W roku 2012 Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego, podobnie jak w 2011, zadania wynikające z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie realizował dwutorowo, zarówno w ramach Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2011-2014, a także w ramach Wojewódzkiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na lata 2008-2011, oraz kolejnego na lata 2012-2015.

Priorytet I. System pomocy świadczonej przez instytucje zajmujące się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie

W ramach tego priorytetu podejmowano działania w obrębie niżej wymienionych celów szczegółowych:

1.1. Zwiększenie skuteczności ochrony ofiar przemocy w rodzinie i zwiększenie dostępności pomocy.

W roku 2012 w ramach realizacji zadań Wojewódzkiego programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej zaplanował trzy spotkania robocze przedstawiciele powiatowych centrów pomocy rodzinie oraz przewodniczących gminnych zespołów interdyscyplinarnych ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie w Specjalistycznych Ośrodkach Wsparcia w Olsztynie, Olecku i Elblągu.

Celem tych spotkań było przybliżenie zadań oraz działań Ośrodków, a także ich roli w obecnym systemie wsparcia i pomocy ofiarom przemocy w rodzinie, instytucjom i placówkom pomocy społecznej w województwie warmińsko-mazurskim.

W spotkaniu 22 lutego 2012 roku, które odbyło się w Olsztynie, udział wzięło 19 osób, w SOW w Olecku - dnia 23 maja 2012 roku, w spotkaniu uczestniczyło 32 osoby, natomiast w Elblągu, w spotkaniu, które odbyło się 29 października 2012 roku, wzięły udział 23 osoby.

Uczestnicy powyższych spotkań potwierdzili potrzebę kontynuowania cyklicznych spotkań w regionach z udziałem 3 ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, uznali także że:

- spotkania te pozwolą stworzyć sprawny system pomocy w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, przyczynią się również do poprawy współpracy podmiotów i jednostek wszystkich szczebli administracji publicznej;
- dobra współpraca z ośrodkami pomocy społecznej, powiatowymi centrami pomocy rodzinie oraz innymi instytucjami (prokuratura, sąd) jest szansą na kompleksową pomoc ofiarom przemocy w rodzinie;
- dla efektywności pomocy podejmowanej wobec ofiary przemocy, ważną sprawą jest równoległa praca ze sprawcą przemocy;
- dalsze szkolenia kadry do nabywania nowych umiejętności, m.in. poprzez organizację szkoleń w ramach projektu systemowego ROPS oraz wojewódzkich programów realizowanych przez Biuro ds. Uzależnień ROPS, pozwolą na osiąganie pozytywnych efektów w pracy z osobami uwikłanymi w przemoc w rodzinie.

Przedstawiciele Ośrodków podkreślali też, że:

- decyzja o skierowaniu do SOW powinna być podjęta na podstawie rzetelnej diagnozy, najlepiej dokonanej przez pracownika socjalnego;
- umieszczanie ofiary przemocy (rodziny) w SOW jest działaniem doraźnym i nie należy tego traktować jako rozwiązanie problemu przemocy w rodzinie;
- ważnym etapem pracy pracowników SOW jest monitorowanie funkcjonowania ofiary przemocy w środowisku lokalnym, po opuszczeniu ośrodka.

Powyższe postulaty i uwagi będą wykorzystane w realizacji zadań Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w roku 2013.

Od szeregu lat Samorząd Województwa inicjuje i dofinansowuje tworzenie w województwie bezpiecznych, przyjaznych dziecku miejsc przesłuchań tzw. „Niebieskich Pokoi”. W latach 2011-2012 Samorząd Województwa kontynuował wspieranie finansowe i merytoryczne samorządów powiatowych w tworzeniu kolejnych „Niebieskich Pokoi”.

W 2011 roku wsparcie finansowe w kwocie 12 000 zł na utworzenie miejsca bezpiecznych przesłuchań dzieci – ofiar i świadków przemocy w Gołdapi otrzymał powiat gołdapski, jego otwarcie nastąpiło w sierpniu 2012 roku.

Działalność „Niebieskich Pokoi” w województwie jest corocznie monitorowana. Obecnie w województwie funkcjonuje 15 „Niebieskich Pokoi”, z czego utworzenie 11 było inicjowane i wspierane finansowo z budżetu województwa.

W 2012 roku przestał funkcjonować „Niebieski Pokój” przy Sądzie Rejonowym w Olsztynie.

Poniższe zestawienie obrazuje stan wykorzystania tych pomieszczeń w latach 2011-2012.

Tabela 6. Funkcjonowanie „Niebieskich Pokoi” w Województwie Warmińsko-Mazurskim

Rok	Liczba działających Niebieskich Pokoi	Pokoje utworzone z inicjatywy województwa	Liczba przeprowadzonych przesłuchań (policyjnych, prokuratorskich, sędziowskich)	Liczba posiedzeń składu sędziowskiego	Ilość przeprowadzonych badań (psychologicznych, pedagogicznych, innych)	Liczba sesji terapeutycznych (w godzinach)
2011	16	11	138	58	289	679
2012	15	11	172	59	405	1024

Źródło: opracowanie własne – dane uzyskane z placówek prowadzących „Niebieskie Pokoje”

W celu opracowania w województwie ramowego programu ochrony ofiar przemocy w rodzinie oraz ramowego programu korekcyjno – edukacyjnego dla sprawców przemocy w rodzinie, powołany został w grudniu 2012 roku zespół ekspertów ds. opracowania ramowych programów ochrony ofiar przemocy. Zespół ekspertów ma za zadanie wypracowanie w roku 2013 powyższego programu.

Pełnomocnik Zarządu ds. Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych uczestniczył na bieżąco w posiedzeniach Zespołu ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie przy Wojewodzie Warmińsko-Mazurskim. Zespół ten skupia przedstawicieli różnych instytucji i organizacji w województwie zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Prace Zespołu skoncentrowane są między innymi na wypracowaniu procedur działań, które usprawnią system przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

1.2. Zwiększenie skuteczności działań interwencyjnych i korekcyjnych wobec osób stosujących przemoc.

II Warmińsko-Mazurska Konferencja „Solidarni przeciw przemocy wobec kobiet - Biała Wstążka” w grudniu 2012r. poświęcona była przede wszystkim analizie efektywności działań interwencyjnych i korekcyjnych wobec sprawców przemocy.

Wykłady zaproszonych ekspertów (Izabeli Banasiak, Marka Prejznera) dotyczyły następujących zagadnień:

- „Rola mężczyzny w dzisiejszej kulturze – prawdy i mity, dylematy i przekonania wobec problemu przemocy w rodzinie”;
- „Psychologiczny portret osoby stosującej przemoc, czyli jak uczyć zachowań bez przemocy”.

Jednym z elementów konferencji był panel dyskusyjny ekspertów z terenu województwa, zajmujących się pracą ze sprawcami przemocy w rodzinie. Uczestnicy panelu dyskutowali na temat ewaluacji programów korekcyjno-edukacyjnych ze sprawcami przemocy.

Istotną wartość edukacyjną stanowi inicjatywa wyróżniania mężczyzn, którzy mają szczególne zasługi w rozwiązywaniu problemu przemocy wobec kobiet w województwie.

W 2011 roku podczas pierwszej konferencji „Solidarni przeciw przemocy wobec kobiet” uhonorowano 6 mężczyzn. Podobnie w roku 2012 podczas II Warmińsko-Mazurskiej Konferencji „Solidarni przeciw przemocy wobec kobiet” także wyróżniono tytułem „Warmińsko-Mazurskiego Kawalera Białej Wstążki” kolejnych sześciu mężczyzn.

Podczas zorganizowanych w 2012 roku spotkań w trzech w województwie Specjalistycznych Ośrodkach Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie, funkcjonujących na terenie województwa warmińsko-mazurskiego, jednym ze sztandarowych tematów nad którymi dyskutowano były sprawy efektywnej pracy ze sprawcami przemocy w rodzinie.

Uczestnicy powyższych spotkań podkreślali, że dla efektywności pomocy podejmowanej wobec ofiary przemocy ważną sprawą jest równoległa praca ze sprawcą przemocy.

W grudniu 2012 roku powołany został zespół ekspertów ds. opracowania ramowych programów ochrony ofiar przemocy oraz pracy ze sprawcami przemocy. Zespół ma na celu między innymi opracowanie w województwie do końca 2013 roku modelowego programu pracy ze sprawcami przemocy w rodzinie.

Z danych przekazanych z Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie wynika, że w 2012 r. programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w rodzinie realizowało 19 na 21 powiatów (w tym 2 miasta grodzkie – miasta na prawach powiatu). Nie realizowały takiego programu powiat giżycki i nowomiejski.

Tabela 7. Liczba osób uczestniczących w programach korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w województwie

Powiat	Liczba osób objętych programami			Liczba osób, które ukończyły program		
	ogółem	z podziałem na płeć		ogółem	z podziałem na płeć	
		M	K		M	K
Bartoszycki	6	6	-	6	6	-
Braniewski	9	9	-	8	8	-
Działdowski	25	20	5	25	20	5
Elbląski	5	5	-	5	5	-
M. Elbląg	5	5	-	4	4	-
Ełcki	21	21	-	12	12	-
Giżycki	-	-	-	-	-	-
Gołdapski	20	18	2	13	12	1
Iławski	35	35	-	33	33	-
Kętrzyński	15	14	1	15	14	1
Lidzbarski	12	11	1	10	9	1
Mragowski	5	5	-	5	5	-
Nidzicki	16	15	1	7	6	1
Nowomiejski	-	-	-	-	-	-
Olecki	8	8	-	3	3	-
Olsztyński	36	36	-	36	36	-
M. Olsztyn	61	43	18	38	27	11
Ostródzki	21	21	-	21	21	-
Piski	6	5	1	6	5	1
Szczygieński	30	10	20	25	9	16
Węgorzewski	5	5	-	5	5	-
Razem	341	292	49	277	240	37

Źródło: Wydział Polityki Społecznej Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego

Wskaźniki przyjęte w priorytecie I

Wskaźniki	w latach	
	2011	2012
wzrost liczby utworzonych punktów konsultacyjnych i ośrodków wsparcia	3	3
liczba nowoutworzonych Niebieskich Pokoi	1	-
liczba gmin z terenu, których osoby doświadczające przemocy korzystają z programów wspierających	73	-

Dane na temat liczby gmin, które realizowały programy wspierające osoby dotknięte przemocą w rodzinie, będą możliwe do uzyskania po przeanalizowaniu ankiet samorządów gminnych PARPA-G1. Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych przedmiotowy raport sporządza zazwyczaj na jesieni następnego roku.

Priorytet II. Kształcenie Kadr

2.1. Podniesienie i doskonalenie umiejętności osób pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Samorząd Województwa wspierając samorzady gminne w realizacji zadań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie przygotował jesienią 2011 r. dwa 2-dniowe szkolenia warsztatowe, przewidziane dla członków i kandydatów do zespołów interdyscyplinarnych ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Szkolenia miały charakter interdyscyplinarny, wśród uczestników byli przede wszystkim: pracownicy socjalni, funkcjonariusze policji, pedagodzy, kuratorzy sądowi, członkowie gminnych komisji RPA. Łącznie wzięły w nich udział 124 osoby.

Każde ze szkoleń obejmowało łącznie 15 godzin dydaktycznych, 3 godziny wykładowe i 12 warsztatowych. Zagadnienia poruszane podczas szkoleń dotyczyły szeregu zmian wprowadzonych w związku z nowelizacją ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz przygotowanymi aktami wykonawczymi. Szkolenie prowadził zespół ekspertów Ogólnopolskiego Pogotowia dla Ofiar Przemocy „Niebieska Linia” w Warszawie, a program szkoleń zakładał zdobycie przez uczestników lub pogłębienie wiedzy w następujących obszarach:

- podstawy prawne (ustawy, kodeksy oraz akty wykonawcze) przydatne w obszarze przeciwdziałania przemocy – jak je rozumieć i wykorzystywać w praktyce;
- zadania policji, pomocy społecznej, służby zdrowia, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych oraz placówek oświatowo-wychowawczych w prewencji i zatrzymywaniu przemocy w rodzinie po nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (z 10 czerwca 2010 roku) – nowe narzędzia czy nowe obowiązki?;
- założenia pracy gminnych zespołów interdyscyplinarnych;
- grupa robocza jako metoda pracy ze szczególnie trudnymi przypadkami przemocy wewnątrzrodzinnej;
- najczęściej zgłaszane problemy w tworzeniu lokalnych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie;

- umiejętność rozpoznawania przypadków przemocy w rodzinie, pojawiających się w praktyce zawodowej;
- kształtowanie umiejętności planowania i usprawniania współpracy w sprawach konkretnych rodzin i klientów.

Powyższa działalność szkoleniowa w dużej mierze usprawniła i przyspieszyła proces powoływania zespołów interdyscyplinarnych w związku z wprowadzoną zmianą w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Na koniec grudnia 2011 roku działało ich 104.

Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego wspierając działalność interwencyjno-korekcyjną w przypadkach przemocy w rodzinie w samorządach gminnych, przygotował ofertę szkolenia członków zespołów interdyscyplinarnych. W marcu 2012 roku w Lidzbarku Warmińskim odbyło się 2-dniowe szkolenie na temat pracy w interdyscyplinarnych zespołach ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Szkolenie prowadził zespół ekspertów Ogólnopolskiego Pogotowia dla Ofiar Przemocy „Niebieska Linia” w Warszawie: Renata Durda, Izabela Banasiak, Piotr Antoniak.

W szkoleniu udział wzięło 57 uczestników, reprezentujących następujące grupy zawodowe: pracownicy socjalni – 34 osoby, policjanci – 9 osób, pedagodzy – 4 osoby, przedstawiciele innych zawodów – 10 osób.

Założeniem szkolenia było przygotowanie przedstawicieli służb do pracy w zespołach interdyscyplinarnych ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Szkolenie obejmowało następujący zakres tematyczny, w formie wykładów:

- „Wprowadzenie do problematyki przeciwdziałania przemocy w rodzinie – zjawisko przemocy w rodzinie, kontakt z ofiarą i sprawcą przemocy.”;
- „Współpraca służb na rzecz ochrony rodzin przed przemocą, w tym procedura „Niebieskie Karty”” ;
- „Rola i zadania zespołów interdyscyplinarnych ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie”;
- „Prawne aspekty przeciwdziałania przemocy w rodzinie w kontekście nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie” ;

oraz w formie zajęć seminaryjno-warsztatowych:

- „Praktyka pracy w zespołach interdyscyplinarnych ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie i w grupach roboczych”.

W roku 2012 Województwo dalej wspierało gminy i powiaty, szczególnie w pracy nad rozwojem lokalnych programów rozwiązywania problemów przemocy, czego dowodem były spotkania organizowane w Specjalistycznych Ośrodkach Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie (opisane powyżej), a także profesjonalne szkolenia.

W kwietniu 2012 r. w Lidzbarku Warmińskim odbyło się szkolenie dla 37 przewodniczących i wiceprzewodniczących zespołów interdyscyplinarnych ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Celem szkolenia było umożliwienie podniesienia jakości oraz standardów pracy zespołów interdyscyplinarnych ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie w naszym województwie. Program szkolenia obejmował 14 godzin zajęć o następującej tematyce:

- Działania interdyscyplinarne – umocowanie prawnie oraz walory pracy

interdyscyplinarnej;

- Zadania interwencyjne oraz strategiczne – projektowanie działań zespołu interdyscyplinarnego ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- Analiza doświadczeń uczestników szkolenia wynikających z realizacji działań w zespołach interdyscyplinarnych ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- Specyfika pracy metodą zespołu interdyscyplinarnego i grupy roboczej ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- Prace nad standaryzacją świadczeń pomocy społecznej w zakresie przeciwdziałania przemocy;
- Wytyczne Prokuratora Generalnego, zadania Zespołu Monitorującego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

W ramach projektu systemowego ROPS „Efektywnie, Fachowo, Skutecznie na Warmii i Mazurach w latach 2011-2012” przeprowadzone były, między innymi szkolenia z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

W roku 2011 zorganizowano dwa szkolenia:

- a) „Tworzenie i funkcjonowanie zespołów interdyscyplinarnych na rzecz aktywnej integracji”. W szkoleniu udział wzięło łącznie 100 osób, wśród nich głównie: pracownicy socjalni, kuratorzy, pedagodzy, policjanci – zgłoszeni przez ośrodki pomocy społecznej z terenu województwa warmińsko-mazurskiego.
- b) „Wsparcie merytoryczne utworzonych w 2010 na terenie Warmii i Mazur zespołów interdyscyplinarnych”. W szkoleniu uczestniczyły łącznie 254 osoby, wśród których byli głównie: pracownicy socjalni, kuratorzy, pedagodzy, policjanci – zgłoszeni przez ośrodki pomocy społecznej z terenu województwa warmińsko-mazurskiego.

W roku 2012 przeprowadzono również dwa szkolenia:

- a) „Wsparcie merytoryczne utworzonych w 2011 roku na terenie Warmii i Mazur zespołów interdyscyplinarnych”, w szkoleniu udział wzięło ogółem 97 osób, w tym: pracownicy socjalni, kuratorzy, pedagodzy, policjanci.
- b) „Strategia interwencji kryzysowej czyli jak skutecznie pomagać osobom w kryzysie”, w szkoleniu udział wzięło łącznie 88 osób, w tym głównie pracownicy socjalni i psychologowie.

Wskaźniki przyjęte w priorytecie II

Wskaźniki	w latach	
	2011	2012
wzrost liczby przeszkolonych osób działających w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie	478	278

Priorytet III. Współpraca

3.1. Wypracowanie zasad współpracy między instytucjami i organizacjami

działającymi na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie w województwie warmińsko-mazurskim.

W ramach współpracy z trzecim sektorem, Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego zaproponował w 2012 r., w otwartym konkursie ofert z zakresu profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień, dwa zadania do realizacji organizacjom pozarządowym, o następującej treści:

- programy profilaktyczne związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie,
- programy korekcyjne wspierające ofiary przemocy w rodzinie.

Trzy ze zgłoszonych projektów zdobyły uznanie komisji oceniającej wnioski w konkursie oraz otrzymały dofinansowanie na realizację następujących zadań:

- „Pokojowe rozwiązanie konfliktów – innowacyjny program profilaktyczny, przeciwdziałający przemocy i agresji”, zgłoszony przez Ośrodek Mediacji, Kształcenia i Porad Prawnych w Olsztynie;
- „Grupa psychoedukacyjna dla kobiet doświadczających przemocy w rodzinie”, projekt zgłoszony przez Stowarzyszenie „Przystań” w Iławie;
- „Program przeciwdziałania alkoholizmowi i przemocy na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie”, złożony przez Stowarzyszenie „Wsparcie i Pomoc” z Olsztyna.

W celu tworzenia spójnej polityki w województwie na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie, podczas spotkań z przedstawicielami samorządów lokalnych, poruszane były zagadnienia dotyczące współpracy. Tak też było w roku 2012 – podczas zorganizowanej w listopadzie w Kromerowie, wojewódzkiej naradzie gminnych pełnomocników ds. rozwiązywania problemów uzależnień oraz przedstawicieli PCPR-ów.

Ważnym punktem narady były wystąpienia przedstawicieli Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego, którzy prezentowali spostrzeżenia oraz wnioski z kontroli pracy gminnych zespołów interdyscyplinarnych ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Kolejno wystąpienie wojewódzkiego koordynatora ds. procedury „Niebieskie Karty” z Komendy Wojewódzkiej Policji, dotyczyło diagnozy kompetencji i wiedzy policjantów do realizacji procedury, po wprowadzeniu zmian ustawowych. Oba wystąpienia wywołały ciekawą dyskusję, która pozwoliła na wymianę wiedzy i doświadczeń w pracy na rzecz przeciwdziałania przemocy.

Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego od roku 2011 podejmuje działania w ramach obchodzonych w okresie 25 listopada-10 grudnia – Dni Walki z Przemocą Wobec Kobiet, szczególnie poprzez organizację wojewódzkich konferencji „Solidarni przeciw przemocy wobec kobiet” (szczegóły w punkcie 4.1). W przedsięwzięcia te zaangażowanych było szereg instytucji, między innymi takich jak: Wydział Polityki Społecznej Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego, Sąd Okręgowy w Olsztynie, Komenda Wojewódzkiej Policji w Olsztynie, powiatowe centra pomocy rodzinie, samorządy gminne, specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy oraz organizacje pozarządowe, przez co stały się one przykładem dobrej interdyscyplinarnej współpracy służb, instytucji i organizacji na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

3.2. Wypracowanie propozycji procedur postępowania w zakresie realizacji zadań szczegółowych wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Pełnomocnik Zarządu ds. Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych uczestniczył na bieżąco w pracach i posiedzeniach Zespołu ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie przy Wojewodzie Warmińsko-Mazurskim. Zespół ten skupia przedstawicieli różnych instytucji i organizacji w województwie zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Prace Zespołu skoncentrowane są między innymi na wypracowaniu procedur działań, które usprawnią system przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Wskaźniki przyjęte w priorytecie III

Wskaźniki	w latach	
	2011	2012
liczba prowadzonych spraw przez zespoły interdyscyplinarne	656	2850
liczba konferencji/paneli dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie	2	2
wzrost liczby gmin i powiatów włączających się w obchody Dni Walki z Przemocą w Województwie Warmińsko-Mazurskim	40	60

Źródło: Wydział Polityki Społecznej Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego oraz dane własne

Priorytet IV. Edukacja

4.1. Podniesienie wrażliwości społecznej na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Realizacja tego celu przebiegała głównie poprzez organizację od dwóch lat konferencji „Solidarni przeciw przemocy wobec kobiet – Biała Wstążka”. Konferencje odbywają się w okresie światowych 16 Dni przeciw przemocy ze względu na płeć. Początek 16 Dni przeciw przemocy wobec kobiet – 25 listopada, jest to Międzynarodowy Dzień Przeciw Przemocy Wobec Kobiet – upamiętniający zamordowanie działaczek na rzecz praw człowieka, sióstr Mirabal, w 1960 r. w Republice Dominikany. 6 grudnia upamiętnia wydarzenia z 1989 r., kiedy w budynku politechniki w Montrealu mężczyzna zastrzelił 14 kobiet i ranił 13 innych osób. 16 Dni przeciw przemocy ze względu na płeć kończy 10 grudnia - Międzynarodowy Dzień Praw Człowieka, jest to podkreślenie, że przemoc wobec kobiet jest łamaniem podstawowych praw człowieka.

W 2011 roku w Konferencji „Solidarni przeciw przemocy wobec kobiet – Biała Wstążka” udział wzięło ponad 80 osób zaangażowanych w pracę na rzecz przeciwdziałania przemocy - pracowników samorządów gminnych, powiatowych, pedagogów, pracowników socjalnych, policjantów, kuratorów sądowych, terapeutów, członków zespołów interdyscyplinarnych ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Podczas Konferencji Dyrektor Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej wręczyła Panom szczególnie zaangażowanym w naszym województwie w działania na rzecz przeciwdziałania przemocy wobec kobiet - dyplomy uznania od Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Nominowani do tytułu: „Warmińsko-Mazurski Kawaler Białej Wstążki” 2011 zostali i wyróżnienia Marszałka otrzymali: Adam Andruszkiewicz – od lat realizujący programy pomocy ofiarom przemocy, a także programy korekcyjne dla sprawców przemocy; Błażej Gawroński – twórca olsztyńskiego systemu przeciwdziałania

przemocy „DZIK”, twórca i realizator programów pomocy dla ofiar przemocy; Michał Tatarek – Pełnomocnik Zarządu Województwa ds. Wdrażania Wojewódzkiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania problemów Alkoholowych; podkom. Mariusz Zieliński z KW Policji w Olsztynie; asp. sztab. Jarosław Graman – funkcjonariusz policji KM Policji Elbląg, koordynator ds. przeciwdziałania przemocy w powiecie elbląskim; Krzysztof Panfil – od wielu lat realizujący projekty pomocowe skierowane do kobiet – ofiar przemocy.

Integralną część olsztyńskiej konferencji stanowiły wystąpienia znamienitych gości.

- Renata Durda - kierowniczką Ogólnopolskiego Pogotowia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”, redaktorką naczelną dwumiesięcznika „Niebieska Linia”, członkini Rady ds. Osób Pokrzywdzonych Przepięstwem przy Ministrze Sprawiedliwosci, doradca Rzecznika Praw Dziecka, członkini Zespołu Monitorujacego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie przy MIPS, podczas konferencji w Olsztynie wystapila z referatem pt. „Spoleczno - kulturowe uwarunkowania przemocy wobec kobiet”.
- Michała Lewoc - Sędzia SR w Legnicy, delegowany do Ministerstwa Sprawiedliwosci do Departamentu Wykonania Orzeczen i Probacji, gdzie w Departamencie Praw Czlowieka pełni funkcję Koordynatora Zespołu ds Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, a także Koordynator ds. realizacji w Ministerstwie Sprawiedliwosci Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Członek Zespołu Monitorujacego do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie MPIPS. Członek Rady ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie przy Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, w trakcie olsztyńskiej konferencji mówił o „Przemocy wobec kobiet w znowelizowanych przepisach i praktyce orzeczniczej”.
- Konrad Wojterkowski - producent filmowy, filantrop, osoba o wysokim poczuciu misji społecznej. Fundator i Prezes Zarządu Fundacji Krajowe Centrum Kompetencji, pomaga m.in. Fundacji „Akogo?” Ewy Błaszczyk. Zaangażowany w wielkie ogólnopolskie kampanie społeczne przeciwko przemocy, "Kocham. Nie biję." i "Kocham. Reaguję." Nominowany do Kapituły Bractwa Rycerzy „Białej Wstążki”, zaprezentował ciekawy materiał multimedialny, a także opowiadał o zadaniach „Krajowego Centrum Kompetencji. Fundacja KCK realizowała m.in. największe ogólnopolskie kampanie "Kocham. Nie biję", "Kocham. Reaguję", „Kocham. Mam czas”.
- Krzysztof Sarzała - Kierownik Centrum Interwencji Kryzysowej w Gdańsku oraz Punktów Interwencji Kryzysowej w Starogardzie Gdańskim i Kościerzynie, nauczyciel akademicki, konsultant ośrodków interwencji kryzysowej, laureat "Złotego Telefonu", członek Rady ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie przy PARPA. Pan Sarzała wystąpił z wykładem o przewrotnym tytule: „Nękanie, nienawiść, przemoc – męskie grzechy?”.

Dużą wartością edukacyjną miała II Warmińsko-Mazurska Konferencja „Solidarni przeciw przemocy wobec kobiet - Biała Wstążka”, zarówno dzięki dobrej frekwencji, a także dużemu zainteresowaniu mediów tematyką konferencji i sprawami przemocy wobec kobiet. Przygotowano materiały edukacyjne, publikacje, które rozpropagowane zostały podczas konferencji, zarówno wśród przedstawicieli mediów jak i uczestników. W spotkaniu tym wzięło udział ponad 80 osób, zaangażowanych w pracę na rzecz przeciwdziałania przemocy, byli to: pracownicy samorządów gminnych, szczególnie pełnomocnicy ds. profilaktyki uzależnień, przedstawiciele samorządów powiatowych (PCPR-ów), pracownicy socjalni, policjanci, kuratorzy sądowi, terapeuci, członkowie zespołów interdyscyplinarnych ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie, pedagodzy, pracownicy specjalistycznych placówek zajmujących się pomocą ofiarom i sprawcom przemocy oraz inni zainteresowani.

Zdaniem Izabeli Banasiak, współpracującej z ogólnopolskim pogotowiem "Niebieska Linia", w pracy terapeutycznej należy kłaść większy nacisk na profilaktykę,

czyli np. uczenie sposobów rozwiązywania sytuacji konfliktowych. Zdaniem Pani Banasiak dzieci są bystrymi obserwatorami i oglądają agresywne zachowania dorosłych, podkreśliła, że takie zachowania przekazywane są z pokolenia na pokolenie, w pewnych środowiskach zjawisko przemocy przyjmowane jest za normę. Jak dodała, w Polsce co 2,5 doby na skutek przemocy ginie kobieta.

Marek Prejzner z Instytutu Prewencji Przemocy podkreślał w swoich wystąpieniach, że mężczyźni stosujący przemoc wobec partnerki są przekonani, iż relacje między kobietą a mężczyzną powinny być oparte na posłuszeństwie i podporządkowaniu się, a nie na układzie partnerskim. Według nich jedynym skutecznym zachowaniem, jeśli kobieta przeciwstawia się mężczyźnie, jest użycie przez niego siły. Pan Prejzner podkreślił, że zachowujący się agresywnie mężczyźni mają takie doświadczenia z dzieciństwa, dla nich przemoc to nie jest coś nagannego, uważają, że dziecko może dostać klapsa albo być w inny sposób skarcone fizycznie.

Na zakończenie spotkania przeprowadzono panel dyskusyjny z udziałem realizatorów programu korekcyjno-edukacyjnego dla sprawców przemocy: Mirosława Bienia - terapeuty z Kętrzyna, Krzysztofa Rubasa - terapeuty z Olsztynka, Adama Andruszkiewicza - psychoprofilaktyka z Olsztyna oraz Dariusza Jurkiewicza - dyrektora PCPR Węgorzewo.

W 2011 r. została opracowana przez Elbląskie Centrum Mediacji i Aktywizacji Społecznej wspólnie z Komendą Miejską Policji w Elblągu broszura „Autentyczna opowieść czternastolatki o przemocy w rodzinie”. Broszura została rozkolportowana przez komórki organizacyjne Komendy Miejskiej Policji w Elblągu oraz wśród instytucji pomocowych z terenu całego województwa, powołane do niesienia pomocy ofiarom przestępstw. W dystrybuowaniu tego materiału uczestniczył Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

4.2. Zwiększenie skuteczności działań profilaktyczno-wychowawczych prowadzonych wobec dzieci i młodzieży.

Na terenie województwa przedstawiciele różnych podmiotów, a szczególnie funkcjonariusze policji prowadzili działalność profilaktyczno-edukacyjną w celu ograniczenia zjawiska przemocy w rodzinie, poniżej kilka przykładowych przedsięwzięć, działań:

- Funkcjonariusze policji w trakcie spotkań z uczniami szkół na terenie całego województwa przedstawiali zagrożenia związane ze spożywaniem alkoholu i paleniem papierosów, fascynacją pirotechniką, cyberprzemocą oraz uwrażliwiali na problem przemocy w rodzinie ze szczególnym zwróceniem uwagi na krzywdzenie dzieci.
- Odbyło się 1806 spotkań nauczycieli z funkcjonariuszami policji, podczas których omawiane były procedury postępowania nauczycieli w przypadku zażycia przez ucznia środków psychoaktywnych oraz ustalano formy współpracy w zakresie demoralizacji i przestępczości oraz zachowań agresywnych wśród uczniów. Wymienione prelekcje odbywały się zarówno z inicjatywy Policji jak i szkół.

- W Olsztynie realizowano zainicjowany przez Policję projekt edukacyjno – profilaktyczny pn. „Uczyć, informować, zapobiegać. otwarte szkoły – otwarte jednostki policji”. W ramach przedsięwzięcia organizowane były szkolenia dla nauczycieli z terenu województwa – będące odpowiedzią na zapotrzebowanie pracowników oświaty w zakresie radzenia sobie z zachowaniami agresywnymi w szkołach. Organizatorami jak i prelegentami byli sędziowie Sądu Okręgowego w Olsztynie, policjanci z Komendy Wojewódzka Policji w Olsztynie z wydziałów: Wydział Prewencji i Ruchu Drogowego, Wydział dw. z Przystępczością Gospodarczą i Sekcja Psychologów. Zakres tematyczny szkolenia obejmował m.in.: aspekty psychologiczne przemocy rówieśniczej, przeciwdziałanie wtórnej wiktymizacji, działania zmniejszające ryzyko wystąpienia przemocy i agresji, cyberprzemoc - rodzaje zagrożeń, sposoby reagowania, pomoc dziecku krzywdzonemu – procedura „Niebieskie Karty”. Do grudnia 2012 r. przeprowadzono 5 szkoleń, w których uczestniczyło 150 osób. W szkoleniu uczestniczyli nauczyciele ze szkół całego województwa, często z odległych małych miejscowości.
- W Elblągu - podobnie jak w 2011 r., również w 2012 r. promowana była opracowana przez Elbląskie Centrum Mediacji i Aktywizacji Społecznej wspólnie z Komendą Miejską Policji w Elblągu broszura „Autentyczna opowieść czternastolatki o przemocy w rodzinie”.
- W ramach działań edukacyjnych przez funkcjonariuszy Policji w Braniewie poruszana była problematyka przemocy w rodzinie na szkoleniach z pedagogami szkolnymi (3 spotkania, 39 uczestników) oraz uczestnikami warsztatów terapeutycznych pomocy rodzinie (1 spotkanie, 25 osób). Podczas spotkań z uczniami klasy o profilu „Bezpieczeństwo publiczne” z Zespołu Szkół Licealnych i Zawodowych w Pieniężnie policjanci mówili o działaniach Policji w zakresie zapobiegania i zwalczania zjawisk patologii społecznej. Licealiści obejrzeli filmy prewencyjne „Zatrzymaj przemoc w rodzinie”. Funkcjonariusz prowadzący szkolenie uświadamiał młodzież o konsekwencjach przemocy w rodzinie.
- Na terenie województwa prowadzone były działania w ramach ogólnopolskiego programu edukacyjno – alternatywnego, kształtującego pozytywne zachowania dzieci i młodzieży, jako uczestników imprez sportowych pn. „Jestem kibicem przez duże K”. Partnerami wspierającymi ideę programu były: Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Sprawiedliwości, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Polski Komitet Olimpijski, Fundacja na Rzecz Wspierania Edukacji Szkolnej i Komenda Główna Policji.

Wskaźniki przyjęte w priorytecie IV

Wskaźniki	w latach	
	2011	2012
liczba przeszkolonej kadry pedagogicznej,	240 os.	150 os.
liczba wydanych publikacji,	1	0
liczba dofinansowanych programów jednostek niepublicznych w ramach otwartych konkursów ofert,	1	2
liczba kampanii,	1	1
liczba konferencji, paneli.	1	2

Wnioski i rekomendacje:

W dniu 17 czerwca 2013 roku odbyło się posiedzenie Zespołu Monitorującego ds. monitoringu i ewaluacji „Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2011 – 2014”.

Członkowie Zespołu pozytywnie zaopiniowali treść sprawozdania, nie wnieśli uwag do przedstawionego materiału, jednocześnie stwierdzili, że Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego powinien:

- nadal wspierać samorządy gminne i powiatowe w realizowaniu i modyfikowaniu lokalnych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie pod kątem aktualnych potrzeb;
- dalej wspierać pracę gminnych zespołów interdyscyplinarnych ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- poprawić efektywność pomocy podejmowanej wobec ofiary przemocy, przez prowadzenie równoległej pracy ze sprawcą przemocy;
- wspierać szkolenia kadry, które podnoszą jej umiejętności do prowadzenia efektywniejszej pracy z osobami uwikłanymi w przemoc w rodzinie;
- należy kontynuować działania na rzecz stworzenia sprawnego systemu pomocy w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie zarówno na poziomie wojewódzkim jak i lokalnym;
- wzmocnić współpracę podmiotów i jednostek wszystkich szczebli administracji publicznej na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie i działań ochrony ofiar przemocy;
- kontynuować cykliczne spotkania w regionach, na bazie 3 ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, w celu wymiany doświadczeń w pracy na rzecz skutecznej pomocy ofiarom przemocy;
- włączyć w realizację zadań programu organizacje pozarządowe poprzez rozpisanie otwartego konkursu z uwzględnieniem:
 - a) programów wspierających nakierowanych na osoby będące ofiarami przemocy,
 - b) szkoleń przeznaczonych dla pracujących z osobami zagrożonymi przemocą w rodzinie,
 - c) prowadzenie „Niebieskich Punktów Interwencyjnych”,
 - e) zorganizowanie w okresie 25 listopada – 10 grudnia wojewódzkich obchodów walki z przemocą wobec kobiet w ramach kampanii „Białej wstążki”;
- wzmocnić działania w kierunku upowszechniania programów wspierających ofiary przemocy w rodzinie;
- wspomagać rozwój sieci gminnych punktów konsultacyjno-informacyjnych dla ofiar przemocy;
- przy realizacji rekomendowanych działań należy wykorzystywać w większym stopniu środki z Europejskiego Funduszu Społecznego, szczególnie na finansowanie projektów nakierowanych na młodzież, składanych przez organizacje pozarządowe.